

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)

doi <http://dx.doi.org/10.22067/PG.2022.73988.1116>

مقاله پژوهشی

مدل‌سازی سنجش وضعیت امنیتی-دفاعی در آمایش سرزمین (مطالعه موردی: استان هرمزگان و شهرستان‌های چابهار و کنارک)

علی محمدپور (عضو هیات علمی دانشگاه صنعتی مالک اشتر- مجتمع دانشگاهی پدافند غیرعامل، تهران، ایران، نویسنده مسئول)

mohamadpor1976@yahoo.com

محمدرضا اقبال (دانش‌آموخته دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران)

mohammadreza.eghbal@gmail.com

افشار حاتمی (دانش‌آموخته دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران)

afsharhatami@gmail.com

صص ۷۱-۸۸

چکیده

از مهم‌ترین و درعین‌حال حیاتی‌ترین نیاز هر جامعه برای بقاء خود، امنیت پایدار و دفاع مقتدرانه و بازدارنده است. برای این منظور در این پژوهش به بررسی آمایش امنیتی-دفاعی در سواحل جنوبی استان‌های هرمزگان و سیستان و بلوچستان پرداخته شده است. هدف از این پژوهش شناسایی شاخص‌های سنجش آمایش امنیتی-دفاعی و همچنین اولویت‌بندی وضعیت موجود بر مبنای شاخص‌های موردنظر در محدوده مورد مطالعه است. روش پژوهش توصیفی-تحلیلی و کاربردی است. داده‌های موردنیاز از اسناد آمایش سرزمین، مرکز آمار ایران، تصاویر ماهواره‌ای و مطالعات میدانی جمع‌آوری شده است. برای سنجش آمایش امنیتی-دفاعی محدوده مورد مطالعه از ۵۳ شاخص در ابعاد مختلف طبیعی، زیست‌محیطی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، نظام سکونتگاهی و زیرساختی استفاده شده است. برای تحلیل داده‌های پژوهش از مدل واداس استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان داد که آمایش امنیتی-دفاعی لازمه نگاه یکپارچه و نظام‌مند به تهدیدهای طبیعی و انسانی موجود در داخل و خارج مرزهاست. کمی‌سازی و مدل‌سازی عناصر مؤثر بر آمایش دفاعی-امنیتی در محدوده مورد مطالعه، نشان داد که ریشه‌های امنیت پایدار و دفاع مقتدرانه در عناصر و مشخصه‌های جغرافیایی و ویژگی‌های انسانی نهفته است؛ همچنان که مطالعه ویژگی‌های جغرافیایی و اجتماعی-اقتصادی سواحل جنوبی هرمزگان و سیستان و بلوچستان نشان داد عدم وجود امنیت پایدار و نحوه دفاع از سرزمین با نبود تعادل در توسعه و عقب‌ماندگی برخی از معیارها و شاخص‌های موردنظر همراه بوده است.

واژگان کلیدی: امنیت، تهدیدات داخلی و خارجی، دفاع از سرزمین، آمایش امنیتی-دفاعی، مدل واداس

مقدمه

امنیت بنیادی‌ترین نیاز هر جامعه و مهم‌ترین عامل دوام زندگی اجتماعی است. هر کشور محیط امنیت خود را در عرصه جهانی، منطقه‌ای و داخلی بر اساس اهداف، منافع، ارزش‌های اساسی و میزان قدرت خود تعریف می‌نماید. درک صحیح امنیت، ساختار قدرت و رقابت موجود، بیشترین تأثیر بر شکل سیاست‌های امنیتی هر کشور دارد؛ و این ذهنیت‌ها و رویکردها نسبت به مباحث امنیتی در تصمیم‌سازی و عملکرد نظام سیاسی و تدوین استراتژی امنیت ملی مؤثر است (Tahani, 2014, p. 34). دانشمندانی چون محمد ایوب و باری بوزان معتقدند که دولت‌های جهان سوم برخلاف کشورهای پیشرفته غربی معضلات امنیتی حادی دارند. در این کشورها آنچه در معرض خطر است تبار یک گروه یا حکومت خاص نیست بلکه بقای کشور است؛ یعنی موجودیتی که تجلی کشش متقابل مردم، سرزمین و قدرت است (Puormosavi, 2007, p. 8)؛ بنابراین دولت‌ها برای رسیدن به امنیت پایدار و کاهش آسیب‌پذیری سرمایه‌های حیاتی جامعه در برابر تهدیدات، آمایش سرزمین را در دستور کار خود قرار می‌دهند. آمایش سرزمین دارای دو بعد توسعه‌ای و دفاعی است. نظر به اهمیت و جایگاه ویژه بخش دفاع و امنیت، ضروری است که ابتدا بعد دفاعی-امنیتی آمایش سرزمین موردنظر قرار گیرد.

تاکنون در طرح‌های مختلف آمایش سرزمین، دیدگاه‌ها عمدتاً بر امر توسعه تأکید داشته و به ملاحظات دفاعی-امنیتی برای دفاع سرزمینی و حفاظت از مراکز جمعیتی، تأسیسات و امکانات حساس و حیاتی توجه نشده است (Alipuor, Hashemi, & Farhadikhah, 2016, p. 3). آمایش سرزمین از جمله روش‌هایی است که دولت‌ها برای رسیدن به وضعیت امن‌تر و کاهش آسیب‌پذیری‌ها در صورت وقوع حملات در دستور کار خود قرار داده‌اند. لذا لازم است در ارائه طرح‌های آمایشی، به مسائل نظامی و امنیتی نیز توجه شود و در چیدمان آمایش سرزمین در کنار برنامه‌ریزی برای توسعه و رسیدن به توسعه پایدار، مسائل و تهدیدهای امنیتی و چگونگی دفاع از سرزمین نیز مدنظر قرار گیرد. به‌طور کلی در برنامه‌ریزی آمایش سرزمین با دیدگاه آینده‌نگرانه و عادلانه نسبت به استفاده و بهره‌برداری از توان‌ها و قابلیت‌های هر محیط می‌توان قابلیت‌های دفاعی و ساختارهای رسیدن به امنیت پایدار را نیز موردتوجه قرار داد (Pedatzur, 2007, p. 36).

ایران با توجه به موقعیت استراتژیک خود در منطقه خاورمیانه و حضور مداوم تهدیدات خارجی بخصوص از مناطق جنوبی و ساحلی ضرورت دارد که رعایت ملاحظات امنیتی دفاعی در طرح‌های توسعه‌ای به‌ویژه در استان‌های مرزی کشور از جمله استان هرمزگان و کرانه‌های دریای عمان در اولویت قرار دهد. مهم‌ترین زمینه قانونی برای این کار وجود اسناد بالادستی از جمله سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران و ضوابط ملی آمایش سرزمین مصوبه سال ۱۳۸۴ است. سند چشم‌انداز محورهای پیشرفت ایران و راهبرد امنیتی و سیاست خارجی کشور برای رسیدن به جایگاه اول منطقه در سال ۱۴۰۴ تبیین کرده است. در این سند، ایران امن، مستقل و مقتدر با سامانه دفاعی مبتنی بر بازدارندگی همه‌جانبه و پیوستگی مردم و حکومت و همچنین تعامل سازنده و مؤثر با جهان بر اساس اصول عزت، حکمت و

مصلحت برای افق ۱۴۰۴ مشخص شده است. هرچند ضوابط ملی آمایش سرزمین در راستای سند چشم‌انداز ملی به تصویب رسید، اما با این حال به نتیجه مطلوب در این زمینه نرسیده است. ضوابط ملی آمایش سرزمین بر جهت‌گیری ملی مبتنی بر اصول مصوب آمایش سرزمین شامل ملاحظات امنیتی دفاعی، بازدهی و کارایی اقتصادی و گسترش عدالت اجتماعی، تعادل منطقه‌ای، حفاظت از محیط‌زیست و احیای منابع طبیعی، حفظ هویت اسلامی-ایرانی و حراست از میراث فرهنگی، تسهیل و تنظیم روابط درونی و بیرونی اقتصادی کشور، رفع محرومیت‌ها به‌خصوص در مناطق روستایی تأکید شده است (Management and Planning Organization, 2004). از آنجا که هدف اصلی طرح‌های آمایش سرزمین ایجاد و بسط امنیت و توسعه در تمامی مناطق و بخش‌های کشور است. ضروری است که با توجه به نحوه برخورد سایر کشورها با مسئله آمایش سرزمین، مسائل دفاعی امنیتی را در اولویت قرار داد. اگر امنیت انسان و فعالیت‌ها در چارچوب برنامه‌های آمایش سرزمین و مکان‌گزینی مناسب در برنامه‌های کشور مورد توجه اساسی واقع نشود، ناپایداری و بی‌ثباتی، اصلی‌ترین خطر تهدید فیزیکی و عملکردی فضا خواهد بود. لذا در این مقاله سعی شده است با هدف شناسایی شاخص‌ها و به کارگیری آن در ارائه چارچوب آمایش دفاعی-امنیتی در استان‌های هرمزگان و بخشی از استان سیستان و بلوچستان به این سؤال پاسخ داده شود که وضعیت آمایش دفاعی-امنیتی در محدوده مورد مطالعه چگونه است؟

پیشینه تحقیق

در پیشینه پژوهش سعی شده است که پژوهش‌های موجود در حوزه آمایش دفاعی-امنیتی مورد بررسی قرار گرفته و نقاط قوت و ضعف آن‌ها شناسایی شود. همچنین از تجارب این پژوهش‌ها برای غنای این پژوهش استفاده شده است.

نام پژوهشگر	تاریخ	نتایج
Papadimitriou	(2019)	امنیت فضایی با ترکیب فعالیت‌های فضایی همسو است.
عندلیب	(2000)	شاخص‌های جغرافیایی، سیاسی، فرهنگی-اجتماعی و اقتصادی در آمایش دفاعی امنیتی بسیار مؤثر است.
زرقانی و اعظمی	(1389)	با استفاده از ظرفیت‌های موجود آمایش سرزمین می‌توان کنترل مرزها و امنیت شهر مشهد را افزایش داد.
گل‌وردی	(2013)	تفرقه و پراکندگی، ایمن‌سازی، مقاوم‌سازی و پشتیبان‌سازی با رعایت اصول پدافند غیرعامل می‌تواند به کاهش آسیب‌پذیری مراکز حیاتی و حساس کشور منجر گردد.
نادی	(2013)	از جمله شاخص‌هایی که در ملاحظات دفاعی-امنیتی آمایش سرزمینی جزیره ابوموسی مؤثر است شاخص‌های جغرافیایی، فرهنگی-اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک است.
طحانی	(2014)	توزیع جمعیت و فعالیت‌های آن در فضا و نهادینه کردن مفهوم پدافند غیرعامل در آمایش سرزمین ضروری است.
علیپور و همکاران	(2016)	در ملاحظات سیاسی-امنیتی و دفاعی نیاز است که به منابع و ظرفیت‌های موجود مناطق جغرافیایی در جهت کاهش تهدیدها و رفع بیکاری‌ها و مشکلات موجود اقدام کرد.
فتحی و همکاران	(2016)	مهم‌ترین دلیل تمرکز تهدیدها در کرج می‌تواند تمرکز خدمات، امکانات و دسترسی‌های مختلف استانی در این شهرستان باشد.
مظاهری کرمانی‌پور	(2017)	شرایط و ویژگی‌های شهر بندرعباس از جمله تهدیدهای موجود، وجود فضاهای بی‌دفاع و بخش‌های مرکزی شهر دارای حساسیت بالا به مسائل امنیتی و دفاعی است.

نام پژوهشگر	تاریخ	نتایج
اعظمی و همکاران	(2019)	شناخت وضع موجود در ارتباط با تحلیل فضایی زیرساخت‌ها در پرتو ملاحظات امنیتی و دفاعی از اهمیتی اساسی در حوزه تصمیم‌سازی و برنامه‌ریزی در مطالعات آمایش دفاعی برخوردار است.
سفرگر و زیننده کپته	(2019)	شرایط اقلیمی در ملاحظات دفاعی-امنیتی نقش بسزایی دارد.
اقبال و محمدپور	(2020)	آمایش دفاعی-امنیتی دارای ابعاد مختلفی از جمله جغرافیایی، اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی، زیرساختی و فرامرزی است.

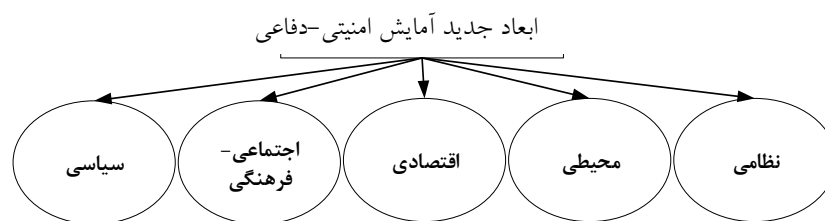
جمع‌بندی پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که مقاله حاضر به دنبال توسعه رویکرد آمایش دفاعی-امنیتی و معرفی شاخص‌هایی برای سنجش آن است. همچنین این مقاله گرچه به لحاظ موضوعی اشتراک با سایر تحقیقات داخلی دارد، اما از نظر روش‌شناسی، مدل جدیدی را برای بررسی آمایش دفاعی-امنیتی در یک منطقه جغرافیایی معرفی کرده است؛ بنابراین طرح شاخص‌هایی برای سنجش آمایش دفاعی-امنیتی در یک فضای تجربی، نقطه قوت دیگر این پژوهش است. همچنین مهم‌ترین تفاوت این پژوهش با تحقیقات مشابه موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه است. محدوده مورد مطالعه پژوهش بیشترین نقاط مرزی ساحلی ایران را به خود اختصاص داده است؛ بنابراین به لحاظ راهبردی و ملاحظات امنیتی دفاعی منطقه‌ای بسیار بااهمیت به حساب می‌آید. تحقیقات انجام‌شده در داخل کشور نشان می‌دهد که تاکنون تحقیق جامعی در مورد اینکه، شاخص‌های امنیتی دفاعی کدام‌اند، انجام‌نشده است. اکثر تحقیقات تا حدودی مشابهت و قرابت محتوایی نزدیکی به هم دارند.

چهارچوب نظری تحقیق

آمایش دفاعی-امنیتی ارتباط تنگاتنگی با آمایش سرزمین دارد. به عبارت دیگر چارچوب مطالعاتی و رویکرد علمی در آمایش دفاعی-امنیتی از آمایش سرزمین گرفته شده است. آمایش سرزمین به معنی بهره‌برداری بهینه از امکانات در راستای بهبود وضعیت مادی و معنوی در قلمرو جغرافیایی خاص است (Alipour, Hashemi, & Hoseini, 2016, p. 134). در این طرح، مزیت‌های فضای طبیعی، اجتماعی و اقتصادی، ساماندهی و نظام‌بخشی می‌شود. این کار با هدف ایجاد رابطه منطقی بین توزیع جمعیت و انجام فعالیت‌ها در پهنه سرزمین با توجه به ویژگی‌های فضایی مناطق انجام می‌شود (Zargani & Azami, 2010, p. 75). ساختار طرح‌ها و برنامه‌های آمایش سرزمین شامل دو بخش شناخت و برنامه‌ریزی است (Management and Planning Organization, 2004). با توجه به اصول مطرح‌شده در آمایش سرزمین می‌توان نتیجه گرفت که توسعه پایدار به‌عنوان هدف اصلی طرح‌ها و برنامه‌های آمایش سرزمین است (Stoker, Albrecht, Follingstad, & Carlson, 2022). در این میان برقراری امنیت و دفاع کارآمد یکی از مؤلفه‌های اصلی رسیدن به اهداف آمایش سرزمین و در نتیجه توسعه پایدار مناطق جغرافیایی است. برای این منظور می‌توان اصول و اهداف آمایش سرزمین را به آمایش دفاعی-امنیتی تسری داد. نظریات و دیدگاه‌های مطرح‌شده نشان می‌دهد که برای طرح آمایش دفاعی-امنیتی ابتدا باید ابعاد و مؤلفه‌های آن شناخته‌شده و در مرحله بعد با توجه به شاخص‌های سنجش تهدیدهای مختلف به برنامه‌ریزی برای

رسیدن به امنیت پایدار و دفاع مقتدر و بازدارنده و در نتیجه توسعه پایدار دست‌یافت. در این باره به نظریات مطرح در حوزه امنیت پایدار و رفع تهدیدها پرداخته شده است.

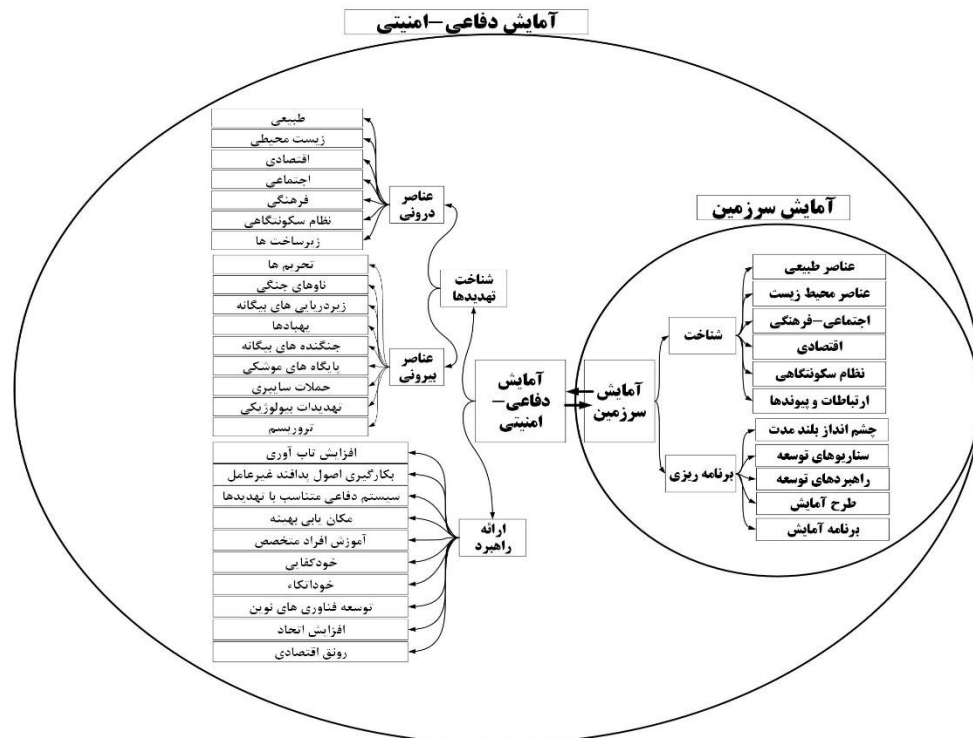
تحولات جاری نظام بین‌الملل موجب طرح شاخص‌های نوینی در عرصه مطالعات و مباحث امنیتی-دفاعی گردیده است. از آن جمله به عقیده رابرت ماندل امروزه با چهار بعد عمده امنیتی مواجه هستیم. «ابعاد نظامی»، «اقتصادی»، «منابع محیطی» و «ابعاد سیاسی-فرهنگی» (Mandel, 2013). این ابعاد چهارگانه شاهد بیشترین تغییرات در اثر تحولات اخیر در چارچوب امنیتی جهان بوده‌اند. هر بعد دارای سستی و غیر سستی است و ابعاد مزبور از راه‌های گوناگونی چنان به یکدیگر مربوط هستند که از لحاظ مفهومی به‌سختی می‌توان از هم جدا کرد. همچنین در این راستا اکثر نظریه‌پردازان جدید همچون «لارنس فریدمن» و «هنسن» بر این باورند که با توجه به تحول ایجادشده در اهداف امنیت بین‌الملل، باید بجای پرداختن به مفاهیم سستی تهدیدات، به‌سوی بررسی عوامل اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و محیطی و پیامدهای آن، در کنار نقد و بررسی مفاهیم سستی امنیت و شکل‌گیری و توسعه تهدیدات امنیتی جدید توجه کرد (Friedman, & Hansen, 2012, p. 1611). باری بوزان از محققان برجسته مباحث امنیتی، تهدیدات حوزه امنیتی را در پنج گروه اصلی طبقه‌بندی کرده است: تهدیدات نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی (Buzan, 2007, p. 19) (شکل ۱). ویرانین^۱ بر این نکته تأکید می‌نماید که هر نوع کوششی برای تعریف مجدد مفهوم امنیت و دفاع از سرزمین با ضرورت مشخص ساختن ابعاد اقتصادی، محیطی و فرهنگی مواجه است؛ ابعادی که به‌وسیله بازیگران و نیروهای فرو ملی، ملی، فراملی و جهانی تحت تأثیر قرار می‌گیرند (Eghbal & Ali, 2020). بنابراین مصادیق آمایش دفاعی-امنیتی شامل شناخت تهدیدات امنیتی و برنامه‌ریزی برای کاهش این تهدیدها و رسیدن به دفاع کارآمد است.

شکل ۱. ابعاد جدید آمایش امنیتی-دفاعی طبق نظرات اندیشمندان مختلف

بنابراین با توجه به نظریات مختلف اندیشمندان فوق، ابعاد مختلف آمایش دفاعی-امنیتی در یک منطقه جغرافیایی به‌صورت شکل ۲ نشان داده شده است:

1. wayrynen

شکل ۲. ابعاد آمایش امنیتی و راهبردهای مقابله با تهدیدها

آمایش امنیتی تنها چگونگی مواجهه با دشمن در مواقع وقوع جنگ نیست. در این حوزه تمام تهدیدها باید به‌درستی شناخته‌شده و میزان آسیب‌پذیری آن مورد بررسی قرار گیرد. برای این منظور شناسایی شاخص‌های مختلف طبیعی و انسانی از ضروریات پرداختن به مباحث آمایش دفاعی-امنیتی است.

روش تحقیق

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت و روش، توصیفی-تحلیلی است. شاخص‌های پژوهش در هفت بخش طبیعی، زیست‌محیطی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، نظام سکونتگاهی و زیرساخت‌ها و شریان‌های حیاتی به تعداد ۵۳ شاخص بوده است. محدوده مورد مطالعه استان هرمزگان و سواحل جنوبی استان سیستان و بلوچستان بوده است. افراد مورد مطالعه به تعداد ۳۰ نفر کارشناس و متخصص در حوزه آمایش دفاعی-امنیتی و نظامی بوده است. این افراد به‌صورت گلوله برفی از سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح انتخاب گردید. مدارک علمی این افراد فوق‌لیسانس و دکتری جغرافیای سیاسی، جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، جغرافیای شهری (گرایش آمایش منطقه‌ای)، جغرافیای طبیعی (گرایش ژئومورفولوژی و اقلیم‌شناسی) بوده است. داده‌های مورد نیاز پژوهش از اسناد آمایش سرزمین و مدارک دست‌اول و دوم مرکز آمار ایران و تصاویر ماهواره‌ای و همچنین آمارنامه‌های ارگان‌های دولتی از جمله استانداری‌ها و فرمانداری‌ها تهیه‌شده

است. در مرحله میدانی از فن مصاحبه نیمه ساختاریافته و پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از مدل واداس^۱ انجام شده است. مراحل پیاده‌سازی این مدل به شرح زیر است:

مرحله اول: گردآوری شاخص‌ها: در این مرحله شاخص‌های مورد مطالعه در بخش‌های مورد نظر با استفاده از منابع علمی و مصاحبه با افراد مورد مطالعه گردآوری شده است.

مرحله دوم: جمع‌آوری داده‌ها و کمی‌سازی آن‌ها: داده‌های هر کدام از شاخص‌ها، به دو صورت میدانی و کتابخانه‌ای جمع‌آوری گردیده است. در این مرحله در صورتی که شاخصی دارای داده کیفی بوده است، آن به داده کمی تبدیل شد. برای کمی‌سازی داده‌های کیفی از طیف لیکرت استفاده شده است. برای امتیازدهی از کارشناس‌های نظامی سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح استفاده شده است. نحوه امتیازدهی به این صورت بوده است که به وضعیت ضعیف، امتیاز ۰.۲۵، وضعیت متوسط، امتیازی بین ۰.۲۶ تا ۰.۵۰ و به وضعیت مناسب امتیازی بین ۰.۵۱ تا ۰.۷۵ داده شده است.

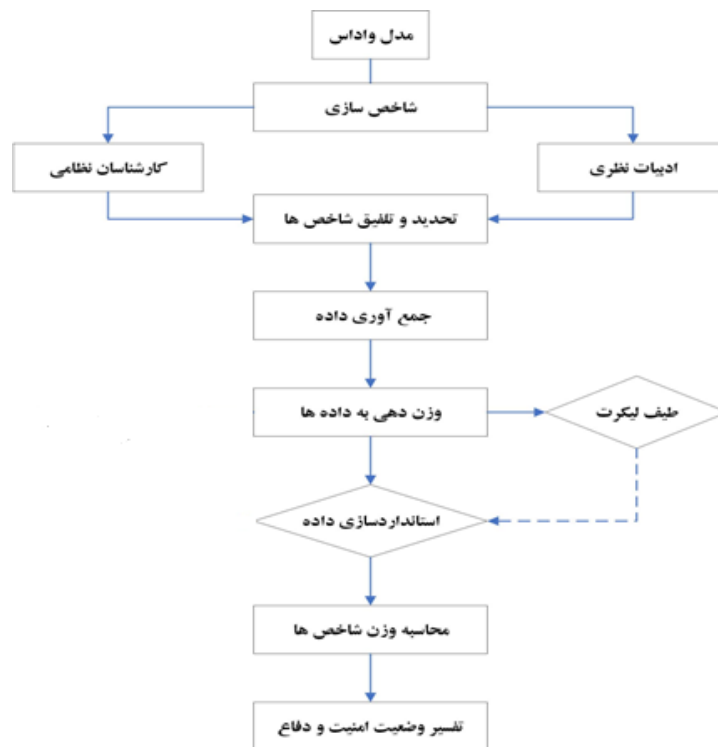
مرحله سوم: وزن دهی به شاخص‌ها. در این مرحله هر کدام از شاخص‌های مورد مطالعه از نظر اهمیت مورد بررسی قرار گرفت. برای وزن‌دهی به شاخص‌ها از روش امتیازدهی توسط کارشناس‌ها استفاده شده است.

مرحله چهارم: استانداردسازی داده. در این مرحله داده‌های هر کدام از شاخص‌ها در وزن آن ضرب شد و امتیاز هر کدام از شاخص‌ها محاسبه گردید. در این مرحله وضعیت هر کدام از شاخص‌ها به صورت مجزا محاسبه شده است.

مرحله پنجم: محاسبه میانگین کل وزن شاخص‌ها؛ در این مرحله برای تصمیم‌گیری نهایی، میانگین امتیاز نهایی هر کدام از شاخص‌ها محاسبه گردید.

مرحله ششم: تفسیر امتیاز نهایی. در این مرحله امتیاز نهایی هر بخش تفسیر شده است. زمانی که امتیاز نهایی به دست آمده کوچک‌تر از ۰.۱۱ به دست آمد، وضعیت امنیت یا دفاع ضعیف در نظر گرفته شد. همچنین امتیاز نهایی بین ۰.۱۱ تا ۰.۱۳ دارای وضعیت امنیت یا دفاع متوسط و امتیاز نهایی بین ۰.۱۳ تا ۰.۳۲ دارای وضعیت امنیت یا دفاع قوی در نظر گرفته شد (شکل).

۱. این مدل توسط نگارندگان در پروژه «آمایش دفاعی-امنیتی استان‌های هرمزگان و شهرستان‌های ساحلی سیستان و بلوچستان» توسعه داده شده است. اصطلاح واداس بعنوان مخفف (وضعیت امنیت و دفاع در آمایش سرزمین) برای نامگذاری آن انتخاب شده است.

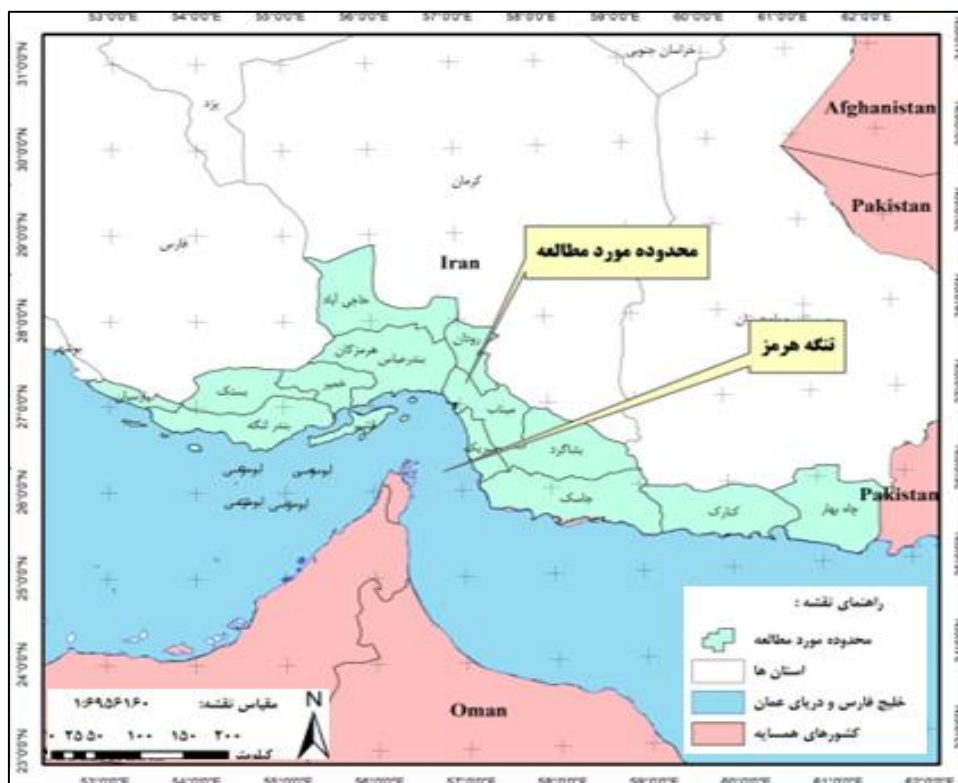
شکل ۳. مراحل مدل واداس

محدوده مورد مطالعه

محدوده مورد مطالعه پژوهش استان‌های هرمزگان و شهرستان‌های ساحلی استان سیستان و بلوچستان (چابهار و کنارک) بوده است. استان هرمزگان با جمعیتی بالغ بر ۱۷۷۳۳۱۱ نفر دارای مساحت ۱۰۲۹۹۱ کیلومتر مربع در شمال تنگه هرمز بین طول جغرافیایی ۵۲ درجه و ۴۴ دقیقه تا ۵۹ درجه و ۱۴ دقیقه شرقی و عرض جغرافیایی ۲۵ درجه و ۲۴ دقیقه تا ۲۸ درجه و ۵۳ دقیقه شمالی واقع شده است. استان هرمزگان از نظر تقسیمات کشوری به ۱۳ شهرستان به اسامی ابوموسی، بستک، بشاگرد، بندرعباس، بندرلنگه، پارسیان، جاسک، حاجی‌آباد، خمیر، رودان، سیریک، قشم و میناب، تقسیم می‌شود. این استان از جهت شمال و شمال شرقی با استان کرمان، از غرب و شمال غربی با استان‌های فارس و بوشهر، از شرق با سیستان و بلوچستان همسایه بوده و جنوب آن را آب‌های خلیج فارس و دریای عمان در نواری به طول تقریبی ۹۰۰ کیلومتر دربرگرفته است.

محدوده مطالعه دیگر دو شهرستان از استان سیستان و بلوچستان بوده است. این استان با جمعیتی بالغ بر ۲۷۷۵۰۱۴ نفر یکی از پهناورترین استان‌ها با وسعت حدود ۱۸۷۵۰۲ کیلومتر مربع معادل ۱۱.۵ درصد از مساحت کشور را در بر گرفته است. این استان بین ۲۵ درجه و ۳ دقیقه تا ۳۱ درجه و ۲۹ دقیقه عرض شمالی و ۵۸ درجه و ۴۹ دقیقه تا ۶۳ درجه و ۲۰ دقیقه طول شرقی واقع شده است. در این استان دو شهرستان چابهار و کنارک به‌عنوان محدوده مورد مطالعه، انتخاب شده

است. شهرستان چابهار با جمعیتی بالغ بر ۲۸۳۲۰۴ نفر دارای ۷۷۱۹ کیلومتر مربع مساحت با سه بخش شامل پلان، دشتیاری و مرکز و دو شهر نگور و چابهار در کم ارتفاع‌ترین نقطه استان سیستان و بلوچستان قرار دارد. این شهرستان همچنین دارای ۶ دهستان، ۴۹۶ آبادی که ۵۰ مورد آن‌ها خالی از سکنه است. شهرستان کنارک با جمعیتی بالغ بر ۹۸۲۱۲ نفر نیز دارای ۸۹۶۹ کیلومتر مربع مساحت است که متشکل از دو بخش شامل زرآباد و مرکزی و شامل ۲ شهر زرآباد و کنار است. این شهرستان دارای ۴ دهستان و ۱۸۰ آبادی است که ۴۴ مورد از آن‌ها خالی از سکنه هستند (شکل ۳).

شکل ۳. محدوده مورد مطالعه

یافته‌های تحقیق

یافته‌های پژوهش بر مبنای مدل واداس ارائه می‌شود. در این مدل ابتدا ابعاد و شاخص‌های هر کدام با توجه به مطالعه کتابخانه‌ای و پیمایش مصاحبه‌ای مشخص گردید. مراحل یافته‌ها به صورت زیر است:

مرحله اول: شاخص‌های مورد مطالعه از بررسی مبانی نظری و نظرخواهی از کارشناسان نظامی گردآوری و تلفیق شده است. این شاخص‌ها در ۷ بعد شامل ابعاد طبیعی، زیست‌محیطی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سکونتگاهی و زیرساختی بوده است که این ابعاد با ۵۳ شاخص اندازه‌گیری شده است (جدول).

جدول ۱. شاخص‌های پژوهش

ردیف	ابعاد	نوع شاخص	ردیف	ابعاد	نوع شاخص
۱	عوامل طبیعی	موقعیت نسبی	۲۶	عوامل فرهنگی	اقوام
۲		شکل هندسی	۲۷		زبان
۳		توپوگرافی	۲۸		دین
۴		سطوح ارتفاعی	۲۹		تعارضات
۵		شیب و جهت شیب	۳۰		قوم مداری
۶		گسل	۳۱		سواد
۷		مسیل	۳۲		آسیب‌های اجتماعی
۸		رودخانه	۳۳		بیکاری
۹	عوامل زیست‌محیطی	فرسایش	۳۵	نظام سکونتگاهی	ارتباطات شهری
۱۰		سیل	۳۶		ساختار شهری
۱۱		تیپ اراضی	۳۷		نظام روستایی
۱۲		درجه حرارت	۳۸		نظام فعالیت
۱۳		تبخیر	۳۹		نظام کارکرد
۱۴	عوامل اقتصادی	منابع فیزیکی	۴۰	عوامل اقتصادی	وضعیت اقتصادی
۱۵		هیدرولوژی	۴۱		کشاورزی
۱۶		محیط‌زیست	۴۲		صنعت و معدن
۱۷		جمعیت کل	۴۳		مشارکت اقتصادی
۱۸	عوامل اجتماعی	جمعیت روستایی	۴۴	زیرساخت‌ها و شریان‌های حیاتی	تولید ناخالص داخلی
۱۹		جمعیت شهری	۴۵		صداوسیما
۲۰		نرخ رشد جمعیت	۴۶		نفت و گاز
۲۱		تراکم جمعیت	۴۷		خطوط انتقال برق
۲۲		بار تکفل	۴۸		موقعیت سدها
۲۳		نسبت جنسی	۴۹		فرودگاه
۲۴		میان‌سنی	۵۰		بندها
۲۵		میانگین سنی	۵۱		مراکز نظامی
			۵۲		پالایشگاه
	۵۳		شهرک صنعتی		

مرحله دوم: در این مرحله داده‌های موردنیاز هر کدام از شاخص‌ها به وسیله طیف لیکرت با توجه به شرایط محدودده مورد مطالعه به دست آمد. هر کدام از شاخص‌ها به لحاظ توانایی و وضعیت آن در جهت امنیت و دفاع مورد بررسی قرار گرفت. بر اساس جدول ۲ در بخش امنیتی ۹ شاخص در وضعیت قوی، ۲۲ شاخص در وضعیت متوسط و ۲۲ شاخص

در وضعیت ضعیف قرار دارند. در بخش دفاعی نیز ۱۲ شاخص در وضعیت قوی، ۲۰ شاخص در وضعیت متوسط و ۲۱ شاخص در وضعیت ضعیف قرار دارد (مرحله سوم: در این مرحله از پرسشنامه محقق ساخته برای وزن‌دهی به شاخص‌ها از دو بعد امنیتی و دفاعی استفاده شده است. اهمیت هر کدام از شاخص‌ها در قالب طیف لیکرت بین امتیاز ۱ (بسیار کم)؛ ۲ (کم)؛ ۳ (متوسط)؛ ۴ (زیاد) و ۵ (بسیار زیاد) توسط کارشناس‌ها (۳۰ نفر) تعیین و در نهایت میانگین امتیازها به‌عنوان امتیاز نهایی به دست آمد)
جدول).

جدول).

مرحله سوم: در این مرحله از پرسشنامه محقق ساخته برای وزن‌دهی به شاخص‌ها از دو بعد امنیتی و دفاعی استفاده شده است. اهمیت هر کدام از شاخص‌ها در قالب طیف لیکرت بین امتیاز ۱ (بسیار کم)؛ ۲ (کم)؛ ۳ (متوسط)؛ ۴ (زیاد) و ۵ (بسیار زیاد) توسط کارشناس‌ها (۳۰ نفر) تعیین و در نهایت میانگین امتیازها به‌عنوان امتیاز نهایی به دست آمد)
جدول).

جدول ۲. اهمیت و وزن شاخص‌های پژوهش در بعد امنیتی و دفاعی

وزن یا امتیاز نهایی شاخص‌ها			اهمیت شاخص‌ها						
وزن (اهمیت)	شاخص	وزن (دفاع)	اهمیت			نوع شاخص	دفاع		
			ضعیف	متوسط	قوی		قوی	متوسط	ضعیف
			۰.۲۵	۰.۵	۰.۷۵		۰.۷۵	۰.۵	۰.۲۵
۱	موقعیت نسبی	۱		*		موقعیت نسبی		*	
۱	شکل هندسی	۱	*			شکل هندسی			*
۰.۸	توپوگرافی	۰.۸		*		توپوگرافی	*		
۰.۸	سطوح ارتفاعی	۰.۸		*		سطوح ارتفاعی		*	
۰.۶	شیب و جهت شیب	۰.۸		*		شیب و جهت شیب	*		
۰.۶	گسل	۰.۶	*			گسل		*	
۰.۴	مسیل	۰.۸		*		مسیل		*	
۰.۸	رودخانه	۰.۸		*		رودخانه			*
۰.۶	فرسایش	۰.۶	*			فرسایش		*	
۰.۶	سیل	۰.۶	*			سیل		*	
۰.۸	تیپ اراضی	۰.۸	*			تیپ اراضی			*
۰.۶	درجه حرارت	۰.۶		*		درجه حرارت	*		
۰.۶	تبخیر	۰.۶	*			تبخیر		*	
۰.۶	منابع فیزیکی	۰.۸	*			منابع فیزیکی			*
۰.۸	هیدرولوژی	۰.۸	*			هیدرولوژی	*		
۱	حفظ محیط زیست	۱	*			حفظ محیط زیست			*
۱	جمعیت کل	۱			*	جمعیت کل	*		

وزن یا امتیاز نهایی شاخص‌ها			اهمیت شاخص‌ها						
وزن (اهمیت)	شاخص	وزن (دفاع)	اهمیت			نوع شاخص	دفاع		
			ضعیف	متوسط	قوی		قوی	متوسط	ضعیف
			۰.۲۵	۰.۵	۰.۷۵		۰.۷۵	۰.۵	۰.۲۵
۱	جمعیت روستایی	۱			*	جمعیت روستایی	*		
۰.۸	جمعیت شهری	۰.۸			*	جمعیت شهری	*		
۱	نرخ رشد جمعیت	۱			*	نرخ رشد جمعیت	*		
۰.۸	تراکم جمعیت	۰.۸	*			تراکم جمعیت		*	
۰.۶	بار تکفل	۰.۶	*			بار تکفل			*
۰.۸	نسبت جنسی	۰.۸		*		نسبت جنسی		*	
۰.۸	میانۀ سنی	۰.۸			*	میانۀ سنی	*		
۰.۸	میانگین سنی	۰.۸			*	میانگین سنی	*		
۰.۶	اقوام	۰.۸	*			اقوام			*
۰.۴	زبان	۰.۴		*		زبان		*	
۰.۶	دین	۰.۶		*		دین		*	
۰.۸	تعارضات	۰.۸	*			تعارضات			*
۰.۸	قوم مداری	۰.۸	*			قوم مداری			*
۱	سواد	۱	*			سواد		*	
۰.۸	آسیب‌های اجتماعی	۰.۸	*			آسیب‌های اجتماعی			*
۰.۸	بیکاری	۰.۸	*			بیکاری			*
۰.۶	نظام شهری	۰.۶		*		نظام شهری			*
۰.۸	ارتباطات شهری	۰.۸	*			ارتباطات شهری			*
۰.۶	ساختار شهری	۰.۶		*		ساختار شهری		*	
۰.۸	نظام روستایی	۰.۸	*			نظام روستایی			*
۰.۸	نظام فعالیت	۰.۸		*		نظام فعالیت			*
۰.۸	نظام کارکرد	۰.۸		*		نظام کارکرد		*	
۰.۸	وضعیت اقتصادی	۰.۸	*			وضعیت اقتصادی		*	
۰.۶	کشاورزی	۰.۶	*			کشاورزی			*
۰.۸	صنعت و معدن	۰.۸			*	صنعت و معدن	*		
۰.۶	مشارکت اقتصادی	۰.۶		*		مشارکت اقتصادی		*	
۰.۸	ارزش افزوده تولید	۰.۸	*			ارزش افزوده تولید		*	
۰.۴	صداوسیما	۰.۴			*	صداوسیما		*	
۱	چاه نفت و گاز	۱		*		چاه نفت و گاز			*
۱	خطوط انتقال برق	۱		*		خطوط انتقال برق			*
۱	سدها	۱		*		سدها			*
۱	فرودگاه	۱		*		فرودگاه			*
۱	بندرها	۱		*		بندرها		*	
۱	مراکز نظامی	۱			*	مراکز نظامی	*		
۱	پالایشگاه	۱		*		پالایشگاه			*
۰.۸	شهرک صنعتی	۰.۸		*		شهرک صنعتی		*	

مرحله چهارم: در این مرحله داده‌های هر کدام از شاخص‌ها در وزن آن ضرب شده است تا امتیاز هر کدام محاسبه گردد. در این مرحله وضعیت هر کدام از شاخص‌ها به صورت مجزا مشخص شده است. بررسی جدول ۳ نشان می‌دهد که در بعد امنیت ۱۱ شاخص (تیپ اراضی، سیل، فرسایش، مسیل، گسل، شکل هندسی، تبخیر، منابع فیزیکی، هیدرولوژی، حفظ محیط‌زیست، تراکم جمعیت، بار تکفل، اقوام، زبان، تعارضات، قوم مداری، سواد، آسیب‌های اجتماعی، بیکاری، ارتباطات شهری، نظام روستایی، وضعیت اقتصادی، کشاورزی و ارزش افزوده تولید ناخالص داخلی) در وضعیت ضعیف، ۲۸ شاخص (موقعیت نسبی، توپوگرافی، سطوح ارتفاعی، شیب و جهت شیب، رودخانه، درجه حرارت، جمعیت کل، جمعیت روستایی، جمعیت شهری، نرخ رشد جمعیت، نسبت جنسی، میانه سنی، میانگین سنی، دین، نظام شهری، ساختار شهری، نظام فعالیت، نظام کارکرد، صنعت و معدن، مشارکت اقتصادی، پالایشگاه، شهرک صنعتی، صداوسیما، چاه نفت و گاز، خطوط انتقال برق، سدها، فرودگاه و بندرها) در وضعیت امنیت متوسط و ۱۴ شاخص (جمعیت کل، جمعیت روستایی، جمعیت شهری، نرخ رشد جمعیت، میانه سنی، میانگین سنی، صنعت و معدن، صداوسیما، مراکز نظامی) در وضعیت قوی و در بعد دفاعی نیز ۲۳ شاخص (شکل هندسی، رودخانه، تیپ اراضی، منابع فیزیکی، حفظ محیط‌زیست، بار تکفل، اقوام، زبان، تعارضات، قوم مداری، آسیب‌های اجتماعی، بیکاری، نظام شهری، ارتباطات شهری، نظام روستایی، نظام فعالیت، کشاورزی، صداوسیما، پالایشگاه، چاه نفت و گاز، خطوط انتقال برق، سدها و فرودگاه) در وضعیت ضعیف، ۱۹ شاخص (موقعیت نسبی، سطوح ارتفاعی، گسل، مسیل، فرسایش، سیل، تبخیر، تراکم جمعیت، نسبت جنسی، زبان، دین، سواد، ساختار شهری، نظام کارکرد، وضعیت اقتصادی، مشارکت اقتصادی، ارزش افزوده تولید ناخالص داخلی، صداوسیما، بندرها، شهرک صنعتی) در وضعیت متوسط و ۱۱ شاخص (توپوگرافی، شیب و جهت شیب، درجه حرارت، هیدرولوژی، جمعیت کل، جمعیت روستایی، جمعیت شهری، نرخ رشد جمعیت، میانه سنی، میانگین سنی، صنعت و معدن و مراکز نظامی) در وضعیت قوی قرار دارد (جدول).

جدول ۳. استانداردسازی وزن شاخص‌های پژوهش در بعد امنیتی و دفاعی

امتیاز	وزن	امنیت			نوع شاخص	دفاع			وزن	امتیاز
		ضعیف	متوسط	قوی		ضعیف	متوسط	قوی		
		۰.۲۵	۰.۵	۰.۷۵		۰.۲۵	۰.۵	۰.۷۵		
۰.۵۰	۱		*		موقعیت نسبی		*		۱	۰.۵
۰.۲۵	۱	*			شکل هندسی			*	۱	۰.۲۵
۰.۴۰	۰.۸		*		توپوگرافی	*			۰.۸	۰.۶
۰.۴۰	۰.۸		*		سطوح ارتفاعی		*		۰.۸	۰.۴
۰.۳۰	۰.۶		*		شیب و جهت شیب	*			۰.۸	۰.۶
۰.۱۵	۰.۶	*			گسل		*		۰.۶	۰.۳
۰.۲۰	۰.۴		*		مسیل		*		۰.۸	۰.۴

امتیاز	وزن	امنیت			نوع شاخص	دفاع			وزن	امتیاز
		ضعیف	متوسط	قوی		قوی	متوسط	ضعیف		
		۰.۲۵	۰.۵	۰.۷۵		۰.۷۵	۰.۵	۰.۲۵		
۰.۴۰	۰.۸		*		رودخانه			*	۰.۸	۰.۲
۰.۱۵	۰.۶	*			فرسایش		*		۰.۶	۰.۳
۰.۱۵	۰.۶	*			سیل		*		۰.۶	۰.۳
۰.۲۰	۰.۸	*			تیپ اراضی			*	۰.۸	۰.۲
۰.۳۰	۰.۶		*		درجه حرارت	*			۰.۶	۰.۴۵
۰.۱۵	۰.۶	*			تبخیر		*		۰.۶	۰.۳
۰.۱۵	۰.۶	*			منابع فیزیکی			*	۰.۸	۰.۲
۰.۲۰	۰.۸	*			هیدرولوژی	*			۰.۸	۰.۶
۰.۲۵	۱	*			حفظ محیط زیست			*	۱	۰.۲۵
۰.۷۵	۱			*	جمعیت کل	*			۱	۰.۷۵
۰.۷۵	۱			*	جمعیت روستایی	*			۱	۰.۷۵
۰.۶۰	۰.۸			*	جمعیت شهری	*			۰.۸	۰.۶
۰.۷۵	۱			*	نرخ رشد جمعیت	*			۱	۰.۷۵
۰.۲۰	۰.۸	*			تراکم جمعیت		*		۰.۸	۰.۴
۰.۱۵	۰.۶	*			بار تکفل			*	۰.۶	۰.۱۵
۰.۴۰	۰.۸		*		نسبت جنسی		*		۰.۸	۰.۴
۰.۶۰	۰.۸			*	میان سنی	*			۰.۸	۰.۶
۰.۶۰	۰.۸			*	میانگین سنی	*			۰.۸	۰.۶
۰.۱۵	۰.۶	*			اقوام			*	۰.۸	۰.۲
۰.۲۰	۰.۴		*		زبان		*		۰.۴	۰.۲
۰.۳۰	۰.۶		*		دین		*		۰.۶	۰.۳
۰.۲۰	۰.۸	*			تعارضات			*	۰.۸	۰.۲
۰.۲۰	۰.۸	*			قوم مداری			*	۰.۸	۰.۲
۰.۲۵	۱	*			سواد		*		۱	۰.۵
۰.۲۰	۰.۸	*			آسیب‌های اجتماعی			*	۰.۸	۰.۲
۰.۲۰	۰.۸	*			بیکاری			*	۰.۸	۰.۲
۰.۳۰	۰.۶		*		نظام شهری			*	۰.۶	۰.۱۵
۰.۲۰	۰.۸	*			ارتباطات شهری			*	۰.۸	۰.۲
۰.۳۰	۰.۶		*		ساختار شهری		*		۰.۶	۰.۳
۰.۲۰	۰.۸	*			نظام روستایی			*	۰.۸	۰.۲
۰.۴۰	۰.۸		*		نظام فعالیت			*	۰.۸	۰.۲
۰.۴۰	۰.۸		*		نظام کارکرد		*		۰.۸	۰.۴

امتیاز	وزن	امنیت			نوع شاخص	دفاع			وزن	امتیاز
		ضعیف	متوسط	قوی		قوی	متوسط	ضعیف		
		۰.۲۵	۰.۵	۰.۷۵		۰.۷۵	۰.۵	۰.۲۵		
۰.۲۰	۰.۸	*			وضعیت اقتصادی		*		۰.۸	۰.۴
۰.۱۵	۰.۶	*			کشاورزی			*	۰.۶	۰.۱۵
۰.۶۰	۰.۸			*	صنعت و معدن	*			۰.۸	۰.۶
۰.۳۰	۰.۶		*		مشارکت اقتصادی		*		۰.۶	۰.۳
۰.۲۰	۰.۸	*			ارزش افزوده تولید ناخالص داخلی		*		۰.۸	۰.۴
۰.۳۰	۰.۴			*	صداوسیما		*		۰.۴	۰.۲
۰.۵۰	۱		*		چاه نفت و گاز			*	۱	۰.۲۵
۰.۵۰	۱		*		خطوط انتقال برق			*	۱	۰.۲۵
۰.۵۰	۱		*		سد ها			*	۱	۰.۲۵
۰.۵۰	۱		*		فرودگاه			*	۱	۰.۲۵
۰.۵۰	۱		*		بندرها		*		۱	۰.۵
۰.۷۵	۱			*	مراکز نظامی	*			۱	۰.۷۵
۰.۵۰	۱		*		پالایشگاه			*	۱	۰.۲۵
۰.۴۰	۰.۸		*		شهرک صنعتی		*		۰.۸	۰.۴

مرحله پنجم: در این مرحله برای تصمیم‌گیری نهایی، میانگین امتیاز نهایی هر کدام از شاخص‌ها محاسبه گردید تا وضعیت بخش موردنظر از نظر امنیت و دفاع مشخص گردد. بر اساس جدول میانگین کل شاخص‌های امنیتی برابر با ۰.۳۴ و میانگین کل شاخص‌های دفاعی ۰.۳۶ به دست آمد (جدول).

جدول ۴. میانگین کل وزن شاخص‌های پژوهش در بعد امنیتی و دفاعی

بعد		ردیف
دفاع	امنیت	۱
۰.۳۶	۰.۳۴	۲

مرحله ششم: در این مرحله امتیاز نهایی هر بخش تفسیر شده است. به امتیازهای نهایی به دست آمده کوچک‌تر از ۰.۲۵ وضعیت امنیت یا دفاع ضعیف داده شد؛ همچنین به امتیازهای نهایی بین ۰.۲۶ تا ۰.۵ وضعیت امنیت یا دفاع متوسط و امتیازهای نهایی بین ۰.۵۱ تا ۰.۷۵ وضعیت امنیت یا دفاع قوی داده شد. بر اساس جدول ۶ وضعیت دفاعی محدوده مورد مطالعه با امتیاز ۰.۳۶ در وضعیت متوسط و وضعیت امنیت محدوده مورد مطالعه با امتیاز ۰.۳۴ در وضعیت متوسط قرار دارد. باین حال وضعیت دفاع محدوده مورد مطالعه بالاتر از وضعیت امنیت آن بوده است (جدول).

جدول ۵. تفسیر میانگین کل وزن شاخص‌های پژوهش در بعد امنیتی و دفاعی

امتیاز وضعیت	تفسیر وضعیت	امنیت	دفاع	تفسیر وضعیت	امتیاز وضعیت
۰-۰.۲۵	ضعیف	-	-	ضعیف	۰-۰.۲۵
۰.۲۶-۰.۵	متوسط	۰.۳۴	۰.۳۶	متوسط	۰.۲۶-۰.۵
۰.۵۱-۰.۷۵	قوی	-	-	قوی	۰.۵۱-۰.۷۵

نتیجه‌گیری

این پژوهش به دنبال مدل‌سازی سنجش وضعیت امنیتی-دفاعی در استان هرمزگان و شهرستان‌های ساحلی استان سیستان و بلوچستان بوده است. نتایج حاصل حاکی از آن است که قلمرو جغرافیایی مورد مطالعه از نظر وضعیت امنیتی-دفاعی در وضعیت متوسطی قرار دارند. از نظر امنیتی شاخص‌های طبیعی از جمله سیل، فرسایش، گسل، زلزله دارای بیشترین صدمات را در پی داشته و تهدیدی جدی نسبت به امنیت مناطق جغرافیایی فوق می‌باشند؛ بنابراین نیازمند متناسب‌سازی سکونتگاه‌های انسانی و زیرساخت‌ها در جهت تعدیل خسارت‌ها است. الگوی هندسی محدوده مورد مطالعه متناسب‌ترین الگو برای بروز مشکلات امنیتی است. شکل طولی محدوده منجر به فواصل زیاد بین نقاط شده است که امکان نظارت کافی را از بین برده است. ایجاد تقسیم‌بندی‌های سیاسی جدید در جهت کنترل بهتر امنیت در این محدوده بخصوص در نقاط غربی از جمله استان هرمزگان ضروری است. از نظر زیست‌محیطی به دلیل وجود ذخایر نفتی و گازی و همچنین صنایع فرآوری نفتی در این محدوده، محیط‌زیست دریایی و خشکی این محدوده در خطر آلودگی‌های شیمیایی قرار دارد. از نظر اجتماعی مهم‌ترین مسئله امنیتی در محدوده مورد مطالعه فقر، بار تکفل و تعارضات قومی محسوب می‌شود. فقر بخصوص در مناطق روستایی و ساحلی این محدوده مهم‌ترین عامل زمینه‌ساز در ایجاد ناامنی محسوب می‌شود. خرید دین توسط کشورهای منافق با جمهوری اسلامی ایران یا دین فروشی در سال‌های اخیر و رواج آن به خاطر فقر زنگ خطری برای امنیت محدوده و بخصوص امنیت ایران محسوب می‌شود. هرچند تعارضات قومی و مذهبی نیز در این زمینه می‌تواند تأثیرگذار باشد. بیکاری در مناطق روستایی و شهرهای کوچک، تمرکز صنایع در نقاط مرکزی بخصوص مرکز استان‌ها، درآمد سرانه کم، کشاورزی ناپایدار و وضعیت اقتصادی نامناسب از دیگر عوامل زمینه‌ساز ناامنی در این محدوده محسوب می‌شوند. در بعد دفاعی نیز شاخص‌های طبیعی و اجتماعی ذکر شده فوق مجدداً زمینه‌ساز مسائل دفاعی هستند. از جمله مهم‌ترین مسائل دفاعی در محدوده مورد مطالعه در زمینه زیرساخت‌ها بخصوص پالایشگاه‌ها، خطوط انتقال انرژی، سدها و فرودگاه‌ها هستند. محدوده مورد مطالعه به دلیل نزدیکی به آبراهه بین‌المللی و حضور نیروهای ائتلاف در نزدیکی این مراکز به صورت مداوم در خطر حملات نظامی قرار دارند. متناسب‌سازی سیستم پدافند غیرعامل برای این نقاط و همچنین ایجاد پایگاه‌های پشتیبان بخصوص در زمینه انتقال برق می‌تواند دفاعی محدوده را بسیار بالا ببرد. اما به‌طور کلی، بررسی و ارزیابی مداوم شاخص‌ها در جهت افزایش قابلیت آمادگی و بالابردن سطح امنیت و دفاع نیازمند توجه ویژه بخصوص در بخش کلان و تصمیم‌گیری حاکمیتی است. همچنین نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که مطالعات

امنیتی-دفاعی ابتدا نیاز به استخراج شاخص‌های دقیق نظامی در جهت امنیت و دفاع دارند. این شاخص‌ها باید توسط کارشناس‌های نظامی به صورت مداوم مورد بررسی و ارزیابی مجدد قرار گیرند. استفاده از این شاخص‌ها در قالب مدل واداس می‌تواند به عنوان الگویی پایلوت در جهت سنجش وضعیت امنیتی-دفاعی مورد استفاده قرار گیرد. همچنین این مدل قابلیت تبدیل شدن به نرم‌افزار تحت ویندوز و وب را دارد.

کتابنامه

1. Alipuor, A., Hashemi, M., & Farhadikhah, H., (2016). Investigating the political-security-defense considerations of land use using the SWOT model. *Police geography research paper*, 4(16), 1-28. [In Persian]
2. Alipuor, A., Hashemi, S., & Hoseini, S., (2016). Presenting the strategies of regional improvement of the coasts of Makran J.A. Iran with the approach of sustainable development and security. *Defense Strategy Magazine*, 14(55), 131-155. [In Persian]
3. Andalib, A., (2000). *The preparation of border areas with an emphasis on security-defense considerations (case study: Khuzestan region)*. Tehran: PhD Thesis, University of Tehran.
4. Azami, H., Heidari, A., & Rostami, H., (2019). Future research of drivers affecting the spatial distribution of infrastructure in Razavi Khorasan province with an emphasis on passive defense. *Political geography research*, 4(2), 121-153. [In Persian]
5. Buzan, B., (2007). *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era (ECPR Classics Series)*. United Kingdom: ECPR Press.
6. Eghbal, M., & Ali, M., (2020). *Defense-security training of Khuzestan and Bushehr provinces*. Tehran: Geographical organization of the armed forces.
7. Fathi, M., Saeidierad, M., Yazdanpanah, D., K., & Kalantari, M., (2016). Explanation of the indicators and priorities of the defense and security measures of Iran's border areas in the horizon of 1404, case example: the country's southern borders. *Scientific Promotional Journal of Frontier Sciences and Techniques*, 6(1), [In Persian]
8. Friedman, L., & Hansen, V., (2012). Secrecy, Transparency, and National Security. *William Mitchell Law Review*, 38(5), 1610-1629.
9. Golverdi, H., (2013). *The role of Amaish Sarzemin in developing Iran's defense-security model*. Semnan/Garmsar: Master's thesis, Islamic Azad University, Garmsar branch.
10. Management and Planning Organization. (2004). National regulations for land use. *Terms and Conditions*, [In Persian]
11. Mandel, R., (2013). *Global security upheaval: armed nonstate groups usurping state stability functions*. United States: Stanford University Press.
12. Mazaherie_Kermani, E. (2017). *Analyzing and investigating defense-security considerations in the city of Bandar Abbas with an emphasis on terrorist threats*. Ahvaz: Master's thesis, Khuzestan University.
13. Nadi, M., (2013). *Defense-security considerations in preparing the territory of the strategic Abu Musa island*. Mashhad: Master's thesis, Ferdowsi University of Mashhad.
14. Papadimitriou, A., Adriaensen, M., Antoni, N., & Giannopapa, C. (2019). Perspective on space and security policy, programmes and governance in Europe. *Acta Astronautica*, 161, 183-191.
15. Pedatzur, R., (2007). The Iranian Nuclear Threat and the Israeli Options. *Contemporary Security Policy*, 28(3), 513-541.

16. Puormosavi, S., (2007). Defense-security considerations in the territory of I.R. Iran. *Defense Strategy Quarterly*, 5(15), [In Persian]
17. Stoker, P., Albrecht, T., Follingstad, G., & Carlson, E., (2022). Integrating Land Use Planning and Water Management in US Cities: A Literature Review. *JAWRA Journal of the American Water Resources Association*(21).
18. Tahani, G., (2014). Investigating the role of territorial planning in the security of the Islamic Republic of Iran. *Military science and technology*, 10(27), 29-48. In Persian.
19. Zargani, S., & Azami, H., (1389). Analysis of defense-security considerations in Mashhad metropolis (with emphasis on terrorist threats). *Geography and regional development*(14), 71-96, [In Persian]
20. Zibande, kapteh, E., & Safargar, H., (2019). Explanation of the natural factors affecting the establishment of defense systems in the northern borders of a case study: Caspian Sea. *Frontier Science and Technology Quarterly*(34), 33-74. [In Persian]